

**Rīgas Stradiņa universitāte
Psiholoģijas laboratorija
Testu un aptauju reģistrs**

1. Instrumenta nosaukums latviešu valodā, autora vārds uzvārds, adaptācijas vai izveides gads:

Atbalstošas aprūpes vajadzību aptauja (SCNS-SF34), Minkeviča, L., 2020

2. Instrumenta nosaukums oriģinālvalodā (adaptētajam instrumentam), autora vārds uzvārds, izveides gads:

SCNS-SF34 (Boyes et al, 2009).

3. Īss instrumenta vispārīgs raksturojums(ko mēra, cik un kādas skalas un jautājumi, atbilžu sniegšanas forma, atslēga jeb atbilžu interpretācija u.c.):

Atbalstošas aprūpes vajadzību aptauja (SCNS) ir instruments, kas mēra cilvēku, kam diagnosticēts vēzis, aprūpes vajadzības. Vajadzību novērtējums ir tiešs mērījums atšķirībām starp pacientu pieredzi un viņu cerībām. Spēja identificēt specifiskas problēmas, kuras liecina, ka pacientiem ir nepieciešama palīdzība un spēja tieši novērtēt uztvertās vajadzības pēc palīdzības steidzamību, ļauj aprūpei fokusēties uz pacientu pašu identificētajām problēmām. Lielākā mērogā tā palīdz aprūpes sniedzējiem arī atrast problēmas esošajā aprūpē un spēt prioritizēt resursus šo aspektu uzlabošanai (McElduff et al, 2004).

Otrās paaudzes pamataptauja – atbalstošas aprūpes vajadzību aptauja (SCNS) tika izstrādāta deviņdesmito gadu beigās un sastāv no 59 apgalvojumu garās formas, 31 apgalvojuma īsās formas un arī uzlabotās 34 apgalvojumu īsās formas (Boyes et al, 2009). Aptauja aptver piecas pacientu vajadzību sfēras – **psiholoģiskās, veselības sistēmas un informācijas, fiziskās un ikdienas dzīves, pacientu aprūpes un atbalsta, seksualitātes vajadzības. Šajā pētījumā tika izmantota 34 apgalvojumu īsā aptaujas forma.** Tālākajā tekstā redzams katras aptaujas sfēras apakšskalas pielietojums.

Psiholoģiskā sfēra novērtē vajadzības, kas ir saistītas ar emocijām un stresa pārvarēšanas stratēģiju pielietojumu.

Psiholoģiskās sfēras apakšskala:

- 1) Trauksme;
- 2) Nomāktība vai depresīvs stāvoklis;
- 3) Skumjas;
- 4) Bailes, ka vēzis izplatīsies;
- 5) Raizes, ka terapijas rezultāts ir ārpus pacienta kontroles;
- 6) Bažas par nākotni;
- 7) Mācīšanās sajūst kontroli pār pacienta esošo situāciju;
- 8) Pozitīva skatījuma saglabāšana;
- 9) Jūtu izpausme par nāvi un miršanu;
- 10) Satraukums par sev tuvajiem.

Veselības sistēmas un informācijas sfēra novērtē vajadzības, kas ir saistītas ar ārstniecības iestādi un informāciju par slimību, diagnozi, ārstēšanu un to, kas sekos pēc tās.

Veselības sistēmas un informācijas sfēras apakšskala:

- 1) Ir iedota rakstiska informācija par svarīgiem aprūpes aspektiem;
- 2) Ir iedota informācija (rakstiski, diagrammu vai zīmējumu veidā) par slimības un tās blakusefektu pārvaldi mājās;
- 3) Ir tikušas paskaidrotas visas pārbaudes, kuru paskaidrošanu pacients ir vēlējis;
- 4) Ir notikusi pacienta adekvāta informēšana par ārstēšanas ieguvumiem un

blakusefektiem, pirms tiek izdarīta izvēle, vai tos veikt;

- 5) Ir notikusi informēšana par pārbaužu rezultātiem tik ātri, cik iespējams;
- 6) Ir notikusi informēšana par vēzi, kas tiek kontrolēts vai samazinās (remisija);
- 7) Ir notikusi informēšana par darbībām, ko pacients var veikt, lai ātrāk varētu sajusties labāk;
- 8) Ir pieejama profesionāla konsultēšana (tā, piemēram, psihologs, sociālais darbinieks, u.c.), ja pacientam/viņa ģimenei/viņa draugiem tā ir vajadzīga;
- 9) Pacients tiek ārstēts kā persona, nevis kā “kārtējais gadījums”;
- 10) Ārstēšana ārstniecības iestādē notiek pēc iespējas patīkamāk;
- 11) Ir pieejams viens ārstniecības iestādes darbinieks, ar kuru pacients var runāt par visiem sava stāvokļa aspektiem, ārstēšanu un to, kas notiks pēc tās.

Fiziskā un ikdienas dzīves sfēra izvērtē vajadzības, kas saistītas ar fizisko simptomu, ārstēšanas blakusefektu un ikdienas uzdevumu veikšanas grūtību pārvarēšanu.

Fiziskā un ikdienas dzīves sfēras apakšskala:

- 1) Sāpes;
  - 2) Enerģijas trūkums/nogurums;
  - 3) Slikta pašsajūta;
  - 4) Ikdienas darbu veikšana;
  - 5) Nespēja veikt darbības, kuras iepriekš nesagādāja grūtības;
- Pacienta aprūpes un atbalsta sfērā tiek novērtētas vajadzības, kas ir saistītas ar veselības aprūpes veicēju spēju pamanīt pacientu fiziskās un emocionālās vajadzības, kā arī spēju nodrošināt viņiem privātumu un brīvību izvēlēties.

Pacienta aprūpes un atbalsta sfēras apakšskala:

- 1) Lielāka iespēja izvēlēties, pie kura ārsta doties;
- 2) Lielāka iespēja izvēlēties, kurā slimnīcā ārstēties;
- 3) Apliecinājums no medicīnas darbinieku puses, ka pašreizējā pašsajūta ir normāla;
- 4) Slimnīcas darbinieki nekavējas ar pacienta fizisko vajadzību apmierināšanu;
- 5) Slimnīcas darbinieki atpazīst un parāda sensitivitāti pacienta jūtām un emocionālajām vajadzībām;

Seksualitātes sfēra novērtē vajadzības, kas saistītas ar seksuālajām attiecībām.

Seksualitātes sfēras apakšskala:

- 1) Izmainītas seksuālās izjūtas;
- 2) Izmaiņas seksuālajās attiecībās;
- 3) Ir pieejama informācija par seksuālajām attiecībām.

Lai aprēķinātu aptaujas rezultātus, jāaprēķina Likerta summēto skalu, saskaitot kopā katru konkrētās sfēras vienumu un tad pēc noteiktas formulas iegūstot standartizētu sfēras rezultātu.

4. Informācija par instrumenta lietošanas noteikumiem:

Latviskotā versija ir Psiholoģijas laboratorijas rīcībā, taču mūsu rīcībā ir informācija, ka instruments ir aizsargāts ar autortiesībām un nav pieļaujama tā izmantošana bez oriģināla autora atļaujas. Tādēļ lūdzam vērsties pie oriģināla autora ar lūgumu izmantot latviski adaptēto instrumentu sava darba vajadzībām. Rakstiski saņemtā atļauja ir jāiesūta Psiholoģijas laboratorijas testu un aptauju reģistra atbildīgajai kontaktpersonai ([skat. reģistra web](#)). Pēc tam, balstoties uz no oriģināla autora saņemto informāciju un Jūsu iesniegumu, izsniegsim Jums instrumentu.

Lūdzam salīdzināt izsniegto aptauju ar oriģināla aptauju, jo anketa iegūta no adaptācijas autores darba, un, iespējams, konkrētajai aptaujai pētījuma anketā pievienoti vēl citi instrumenti un/vai jautājumi, vai arī veikti citi iespējami pārveidojumi, tāpat iespējama pantu (jautājumu) skaita nesakritība vai neatbilstība, vai jebkuras citas izmaiņas.

5. Īsa pamatinformācija par adaptētā vai izveidotā instrumenta psihometriskajiem rādītājiem (piem. Kronbaha alfas koeficients) un/vai izlases raksturojums:

Tulkošanu no angļu valodas uz latviešu valodu veica divi bilingvāli profesionāli tulkotāji, tādējādi iegūstot divus neatkarīgus tulkojumus. Tulkojumi tika salīdzināti, un izvēlēts labākais katras sfēras tulkojums, pēc tam to no latviešu valodas tulkoja atpakaļ uz angļu valodu citi divi neatkarīgi bilingvāli tulkotāji ar otro dzimto valodu – angļu valodu. Šī aptauja tika tulkota un adaptēta Latvijas pacientiem.

2. tabulā, redzami oriģinālās SCNS-SF 34 aptaujas versijas un latviešu valodā tulkotās SCNS-SF 34 aptaujas iekšējās saskaņotības rādītāji (Kronbaha alfa).

Tabula 2 SCNS aptauju versiju SCNS-SF34 (Boyes et al, 2009) un SCNS-SF34 (latviski tulkotā versija) Kronbaha alfa koeficienti

Sfēras	Kronbaha alfa koeficienti	
	SCNS-SF 34 Kronbaha alfa	SCNS-SF 34 Kronbaha alfa (latviešu valodā)
Psiholoģiskā sfēra	0,95	0,90
Veselības sistēmas un informācijas sfēra	0,96	0,94
Fiziskā un ikdienas dzīves sfēra	0,87	0,80
Pacienta aprūpes un atbalsta sfēra	0,90	0,87
Seksualitātes sfēra	0,88	0,85

2. tabulā ir redzams, ka oriģinālās SCNS-SF34 aptaujas versijas Kronbaha alfa koeficients ir virs 0,7, kas liecina par apgalvojumu augstu iekšējo saskaņotību. Aptaujas īsā varianta latviešu valodā tulkotajai versijai Kronbaha alfa koeficients ir mazliet zemāks kā oriģinālam visās vajadzību sfērās, bet aizvien ir virs 0,7, kas aizvien liecina par augstu iekšējo saskaņotību.

Informācija sagatavota RSU Psiholoģijas laboratorijā.

Ja Jums rodas jautājumi par šo aprakstu, interesē RSU adaptētie vai izveidotie instrumenti, to pieejamība, izmantošanas iespējas, kā arī rodas jebkuri jautājumi saistībā ar testu un aptauju reģistru, sazinieties ar Psiholoģijas laboratorijas testu un aptauju reģistra atbildīgo kontaktpersonu. Kontaktinformāciju meklējiet reģistra mājas lapā: <https://www.rsu.lv/psihologijas-laboratorija/testu-aptauju-registrs>